Socialstyrelsen

Leva som andra och vara delaktig i samhället

Information om LSS

Denna publikation skyddas av upphovsrättslagen. Vid citat ska källan uppges. För att återge bilder, fotografier och illustrationer krävs upphovspersonens tillstånd.

Publikationen finns som pdf på Socialstyrelsens webbplats.
På begäran kan vi ta fram publikationen i ett alternativt format för personer med funktionsnedsättning. Skicka frågor om alternativa format till alternativaformat@socialstyrelsen.se.

Artikelnummer: 2024-12-9355

Foto: Omslagsbild Maskot/Johnér, sid. 3 och 8 Plattform/Scandinav, sid. 10 Imagesource/Johnér, sid 12. Plattform, sid 18. Pella Produktion AB

Personerna på bilderna har ingen koppling till innehållet.

Publicerad: www.socialstyrelsen.se, december 2024

Du har möjlighet att förverkliga grundtankarna i LSS

Delaktighet, tillgänglighet, inflytande, självbestämmande, att få leva som andra. Det är grundläggande principer i både svensk funktionshinderspolitik och i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS. Som beslutsfattare har du både ett stort ansvar och möjligheter att förvalta dessa principer och omsätta dem i praktiken. Det är när insatser beslutas och planeras och i mötet med den enskilde individen som målsättningarna i funktionshinderpolitiken och i LSS kan förverkligas.

LSS är en rättighetslag. Den ger rätt till tio insatser som människor kan behöva utöver det stöd som kan fås genom annan lagstiftning. För många personer med funktionsnedsättning är insatser genom LSS en förutsättning för att kunna leva som andra. Men LSS har också betydelse för föräldrar och syskon, andra anhöriga, medarbetare och beslutsfattare. För att kunna uppfylla grundtankarna i lagen är det viktigt att såväl du som fattar beslut om insatser och som planerar dem har kunskap om lagens intentioner. Därför är det viktigt att ständigt informera om syftet med lagen. Här kan du läsa om de bärande principerna i LSS, vilken som är lagens målgrupp samt de tio insatserna som lagen innehåller. Sist finns tips på ytterligare läsning.

De bärande principerna i LSS

Insatserna i LSS är till för att förebygga och minska följderna av funktionsnedsättningar, så att det inte uppstår funktionshinder.[1] Insatserna ska vara utformade så att de stärker den enskildes möjlighet att leva ett självständigt och oberoende liv och att delta aktivt i samhällslivet.[2] Verksamhetens mål ska ge uttryck för de bärande principerna i svensk funktionshinderspolitik, det vill säga tillgänglighet, inflytande, delaktighet, rätt till självbestämmande, helhetssyn och kontinuitet.[3] Med verksamhet menas här både myndighetsutövning och utförande av insatser.

Leva som andra med goda levnadsvillkor

Det övergripande målet för verksamheten enligt LSS är att den enskilde får möjlighet att leva som andra.[4] Verksamheten ska främja jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet för de personer som omfattas av lagen.[5] Den enskilde ska kunna skapa sig ett värdigt liv, så likt andra människors liv som möjligt och i gemenskap med andra.[6]

Vid bedömningen av om en enskild har behov av insatsen i sin livsföring måste jämförelser göras med den livsföring som kan anses normal för personer i samma ålder.[7] Genom insatsen ska den enskilde tillförsäkras goda levnadsvillkor.[8] När det i lagen står att ”den enskilde” ska kunna leva som andra, ha inflytande över insatserna etc, menas även föräldrar till barn med funktionsnedsättning.[9] Att insatserna ska vara ändamålsenliga innebär att de tillsammans ska göra det möjligt för hela familjen att få ett fungerande vardagsliv.

[1] Prop. 1992/93:159 s. 50
[2] 7 § LSS och prop. 1992/93:159 s. 50
[3] Se prop. 1992/93:159 s. 171
[4] 5 § LSS
[5] Se 5 § LSS
[6] Se prop. 1992/93:159 s. 50
[7] Se prop.1992/93:159 s. 172
[8] Se 7 § LSS
[9] Jämför SOU 2018:88, s. 172 ff

Varaktiga och samordnade insatser

Insatser enligt LSS ska vara varaktiga och samordnade.[10] Kravet på varaktighet innebär bland annat att den enskilde måste kunna lita på att insatser ges så länge behov finns. Den enskilde eller hans eller hennes familj ska kunna känna säkerhet i att stödet inte plötsligt upphör eller förändras.[11] Kontinuiteten kan bidra till att göra tillvaron mer överblickbar.

Helhetssyn och samordning

Insatserna ska vara samordnade och inte ses isolerade från varandra.[12] Däremot ska man undvika att samlokalisera insatser som exempelvis boende och daglig verksamhet för att undvika en institutionell miljö.[13]

Alla som har, eller kommer att få, stöd enligt LSS har rätt att få en individuell plan.[14] I planen kan personen ta upp önskemål och behov. Även åtgärder som vidtas av andra kan redovisas i en individuell plan, till exempel hur samarbetet kring den enskilde kan se ut mellan daglig verksamhet och LSS-boendet.

Syftet med en individuell plan är att den enskilde ska ges inflytande och överblick över de olika åtgärder som rör denne.

En individuell plan skiljer sig från en genomförandeplan och en samordnad individuell plan, SIP. En genomförandeplan är verksamhetens plan för individen, hur personalen ska arbeta för att tillgodose den enskildes behov. En SIP stadgar en samordning mellan socialtjänsten och hälso- och sjukvården, när personer har behov av stöd från båda huvudmännen.

Självbestämmande, inflytande och integritet

Verksamheten ska vara grundad på respekt för den enskildes rätt till självbestämmande och integritet. Den enskilde ska i största möjliga utsträckning ges inflytande och medbestämmande över insatser som ges.[15]

[10] 7 § LSS.
[11] Prop. 1992/93:159 s. 45 och 172
[12] Se prop. 1992/93:159 s. 172
[13] Se SOSFS 2002:9 AR
[14] 10 § LSS
[15] 6 § första stycket LSS

Full delaktighet i samhällslivet

Delaktighet hör till de övergripande målen för allt arbete med individuellt stöd och andra uppgifter med stöd av LSS. Verksamheten ska främja jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet för de personer som omfattas av lagens bestämmelser.[16] Den enskilde ska i största möjliga utsträckning ges inflytande och medbestämmande över insatser som ges med stöd av lagen.[17] Hur aktiv man önskar vara varierar mellan olika personer, men också under olika skeden i livet för en och samma person. Det är den enskilde som ska ha inflytande över hur delaktig denne vill vara.

Målgruppen för LSS
De som omfattas av LSS är personer;

1. med utvecklingsstörning*, autism eller autismliknande tillstånd,

2. med betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder efter hjärnskada i vuxen ålder föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom, eller

3. med andra varaktiga fysiska eller psykiska funktionshinder som uppenbart inte beror på normalt åldrande, om de är stora och förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd eller service.[18]

*= Idag används begreppet intellektuell funktionsnedsättning i stället för utvecklingsstörning, men det betyder samma sak.

Prövningen av personkretstillhörigheten görs i samband med utredning av behov och kan ofta göras utan någon mer ingående utredning. Om det råder tveksamhet kring stödbehovets omfattning kan handläggaren behöva samla in information för att få ett tillräckligt underlag. Om kompletterande uppgifter behövs från andra ska den enskilde ge sitt samtycke. En utredning ska dock aldrig göras mer omfattande än vad som är motiverat i det enskilda ärendet. Den viktigaste källan är den enskildes egen eller anhörigas beskrivning av situationen.

[16] 5 § LSS
[17] Se 6 § LSS
[18] 1 § LSS

Allmänna krav på insatser enligt LSS

Den enskilde ska genom insatserna tillförsäkras goda levnadsvillkor.[19] Insatserna ska anpassas till mottagarens individuella behov och utformas så att de är lätt tillgängliga för de personer som behöver dem och stärker deras förmåga att leva ett självständigt liv.[20]

God kvalitet

Verksamheten ska vara av god kvalitet och bedrivas i samarbete med andra berörda samhällsorgan och myndigheter.[21]

Verksamheten ska vara grundad på respekt för den enskildes självbestämmanderätt och integritet. Den enskilde ska i största möjliga utsträckning ges inflytande och medbestämmande över insatser som ges.[22] Bestämmelsen i 6 § LSS markerar respekten för individens egna önskningar och behov och att stöd ska ges och utformas i samverkan med den berörde.[23]

Den enskildes integritet måste respekteras i alla situationer och vid alla tillfällen, oberoende av den enskildes förmåga och hjälpbehov. Det innebär ett erkännande av personens rätt att själv välja värderingar och utifrån dessa leva sitt liv. Att ha inflytande kan exempelvis innebära att kunna påverka beslut på olika nivåer. Att ha inflytande över sitt liv och sin vardag är viktigt för både självkänslan och upplevelsen av den personliga integriteten.

Kvaliteten i verksamheten ska systematiskt och fortlöpande utvecklas och säkras. I verksamheten ska det finnas den personal som behövs för att ett gott stöd och en god service och omvårdnad ska kunna ges.[24]

Insatserna ska vara lätt tillgängliga

Insatserna enligt LSS ska utformas så att de är lätt tillgängliga för de personer som behöver dem.[25] Det handlar om att insatserna är lätta att nå för den som behöver insatserna, när personen behöver dem. Kravet på tillgänglighet uttrycks på ett tydligt sätt i förarbetena, exempelvis när det gäller korttidsvistelse. Det står att insatsen ska kunna erbjudas både som en

[19] 7 § andra stycket LSS
[20] Se 7 § andra stycket LSS
[21] 6 § LSS
[22] 6 § LSS
[23] Se prop. 1992/93:159 s. 171
[24] Se 6 § andra stycket LSS
[25] Se 7 § andra stycket LSS

regelbunden insats och som en lösning i akuta situationer. Den bör vara tillgänglig under såväl dagtid som under kvällar, nätter och helger.[26]

I förarbetena till LSS uttrycks det så att insatserna ska utformas enligt närhetsprincipen.[27] Närhetsprincipen blir därför en central utgångspunkt i det kommunala planeringsarbetet. För att insatserna ska kunna vara tillgängliga krävs att kommunen fortlöpande följer upp vilka som omfattas av lagen och vilka deras behov av stöd och service är.[28]

Tillgänglighet handlar också om den form av anpassning som alla människor, oberoende av stöd- och vårdbehov, har rätt till, t.ex. en bostad med god tillgänglighet och god standard i en miljö som ger förutsättningar för ett aktivt deltagande i samhällslivet.[29]

[26] Prop. 1992/93:159 s. 78
[27] Se prop. 1992/93: 159 s. 172
[28] 15 § 1 LSS
[29] Se prop. 1992/93:159 s. 84

LSS är en rättighetslag

LSS innehåller både rättigheter för enskilda och skyldigheter för huvudmännen.[30] Om den enskilde får avslag på sin ansökan om insats kan han eller hon överklaga myndighetens beslut och få saken prövad i domstol.[31]

LSS är avsedd att tillförsäkra personer med omfattande funktionshinder en god service och ett gott stöd, oavsett var i landet de bor.[32] Det finns därför ett separat kommunalt utjämningssystem av kostnader för stöd och service till vissa funktionshindrade, som gör att kommuner med mycket verksamhet får viss kompensation för detta av de kommuner som har färre verksamheter.[33]

Ingen inskränkning i andra rättigheter

Att en person får insatser enligt LSS innebär ingen inskränkning i de rättigheter som den enskilde kan ha enligt någon annan lag. LSS är avsedd att vara ett komplement till andra lagar.[34] Ibland brukar LSS kallas för en pluslag i förhållande till socialtjänstlagen (2001:453) och hälso- och sjukvårdslagen (2017:30).[35] En begäran från en person som ingår i lagens personkrets bör i första hand prövas enligt LSS om det är en insats som regleras i lagen. Anledningen är att det antas vara till fördel för den enskilde.

Insatserna är frivilliga

LSS bygger på frivillighet. Det innebär bland annat att verksamheter inte kan vidta åtgärder mot den enskildes vilja samtidigt som det finns en skyldighet att stödja och hjälpa individer med dagliga personliga behov som de kan ha svårt att klara själva. LSS innehåller inte heller några bestämmelser som tillåter användning av tvångs- och begränsningsåtgärder.

Personen eller företrädare söker insatsen

Insatser enligt LSS ska ges den enskilde endast om han eller hon begär det. Om den enskilde är under 15 år eller uppenbart saknar förmåga att på egen hand ta ställning i frågan kan vårdnadshavare, god man, förmyndare,

[30] Se prop. 1992/93:159 s. 45 f. Huvudmännen är kommuner, regioner och Försäkringskassan.
[31] Se 27 § LSS
[32] Se prop. 1992/93:159 s. 49
[33] Förordning (2008:776) om utjämning av kostnader för stöd och service till vissa funktionshindrade
[34] Se 4 § LSS
[35] SOU 1991:46 s. 48

förvaltare eller framtidsfullmaktshavare begära insatser för honom eller henne.[36] Bestämmelsen kan ses som ett påpekande om att alla insatser enligt LSS är frivilliga och att det i lagen inte finns några som helst inslag av tvång.[37]

När en insats enligt LSS rör ett barn ska barnet få relevant information och ges möjlighet att framföra sina åsikter. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.[38]

Att insatserna ska ges på egen begäran betyder inte att kommunen ska vara passiv. Tvärtom – kommunen har till uppgift att arbeta uppsökande och informera om mål och medel för verksamheten enligt lagen.[39] Till kommunens skyldigheter hör också att fortlöpande följa upp vilka personer som omfattas av lagen och vilka deras behov av stöd och service är[40] och verka för att de får sina behov tillgodosedda.[41]

[36] 8 § första stycket LSS
[37] Se prop. 1992/93:159 s. 173
[38] Se 8 § andra stycket LSS
[39] Se 15 § 3 LSS
[40] 15 § 1 LSS
[41] Se 15 § 2 LSS

Tio olika insatser

De tio insatserna i 9 § LSS utgör rättigheter för den enskilde i den meningen att den som uppfyller vissa angivna kriterier har rätt till insatsen.[42] De tio insatserna är:

1. Rådgivning och annat personligt stöd som ställer krav på särskild kunskap om problem och livsbetingelser för människor med stora och varaktiga funktionshinder.
2. Biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till skäliga kostnader för sådan assistans, till den del behovet av stöd inte täcks av beviljade assistanstimmar enligt 51 kap. socialförsäkringsbalken
3. Ledsagarservice
4. Biträde av kontaktperson
5. Avlösarservice i hemmet
6. Korttidsvistelse utanför det egna hemmet
7. Korttidstillsyn för skolungdom över 12 år utanför det egna hemmet i anslutning till skoldagen samt under lov
8. Boende i familjehem eller bostad med särskild service för barn eller ungdomar som behöver bo utanför föräldrahemmet
9. Bostad med särskild service för vuxna eller annan särskilt anpassad bostad för vuxna
10. Daglig verksamhet för personer i yrkesverksam ålder som saknar förvärvsarbete och inte utbildar sig.

Syftet med insatserna

Här nedan kan du läsa om syftet med de tio olika insatserna. Många insatser har liknande syften. I förarbetena till LSS är det tydligt att den enskilde har inflytande över insatsen. Exempelvis står det att i valet mellan de olika formerna för avlösning (avlösarservice och korttidsvistelse) måste den enskildes och de anhörigas önskemål tillmätas största betydelse.[43]

I insatserna enligt 9 § 5-8 och 10 samt i insatsen bostad med särskild service för vuxna, ingår också omvårdnad. I insatserna bostad med särskild service för barn och ungdomar samt bostad med särskild service för vuxna ingår dessutom fritidsverksamhet och kulturella aktiviteter.[44]

[42] Jfr 7 § LSS och SOU 2008:77 s. 234
[43] Prop. 1992/93:159 s. 77
[44] 9 e § LSS

LSS-insatser kan förebygga ohälsa och ofrivillig ensamhet
För att åstadkomma en god och jämlik hälsa är det viktigt att stärka människors handlingsutrymme och möjligheter till hälsosamma levnadsvanor.[45] De flesta av lagens insatser syftar till att ge den enskilde stöd att komma till eller delta i olika aktiviteter. För att bidra till en god och jämlik hälsa behöver insatser inom området levnadsvanor vara både främjande och förebyggande. Viktiga förutsättningar är ökad tillgänglighet till hälsofrämjande miljöer och aktiviteter. Personligt stöd, exempelvis i form av ledsagning, kontaktperson, korttidsvistelse eller boendepersonal och assistenter kan bidra till detta.

Insatserna kan också bidra till att motverka ofrivillig ensamhet, som är ett samhällsproblem med allvarliga konsekvenser. Ofrivillig ensamhet kan vara en följd av att den enskilde har färre relationer än denne skulle önska eller saknar någon att dela djupare tankar och känslor med. Ofrivillig ensamhet innebär ökad risk för fysisk och psykisk ohälsa.[46]

[45] Nationella folkhälsomyndigheten. Nationellt folkhälsomål och målområden. https://www.folkhalsomyndigheten.se/om-folkhalsa-och-folkhalsoarbete/tema-folkhalsa/vad-styr-folkhalsopolitiken/nationella-mal-och-malomraden/
[46] Nationella folkhälsomyndigheten. Ensamhet — förekomst, konsekvenser och åtgärder. 2024. https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/09eac2b8b63e4d79a9e1f79dcbc71409/ensamhet-forekomst-konsekvenser-atgarder.pdf

I rubrikerna nedan har vi förkortat lagens namn på insatsen och använder mer vardagliga benämningar.

1.Råd och stöd

Rådgivning och annat personligt stöd är ett komplement till annat stöd från hälso- och sjukvården och socialtjänsten.[47] Stödet ska kunna ges av till exempel kurator, psykolog, fysioterapeut, förskolekonsulent, logoped och arbetsterapeut.[48]

Syftet är att tillförsäkra personerna tillgång till sådana kvalificerade insatser från flera kompetensområden som behövs för att underlätta det dagliga livet.[49] Bakgrunden till att insatsen finns är att personer med stora funktionsnedsättningar och deras anhöriga antas ha en så utsatt situation att deras tillgång till kompletterande särskilt expertstöd behöver regleras.

2. Personlig assistans

Personlig assistans är ett personligt utformat stöd som ges av ett begränsat antal personer åt den som på grund av stora och varaktiga funktionshinder behöver hjälp med sina grundläggande behov. Med uttrycket ”personligt utformat stöd” avses att det är den enskilde som har ett avgörande eller mycket stort inflytande över vem som ska utföra insatsen, när assistansen ska ges och hur den ska ges. De grundläggande behoven är behov av hjälp med bland annat andning, personlig hygien, måltider, att klä av och på sig, att kommunicera med andra.[50]

Kommunen och staten delar på ansvaret för personlig assistans. Den enskilde kan antingen få biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till skäliga kostnader för sådan assistans beviljat av kommunen.[51] Den enskilde kan göra ansökan hos både Försäkringskassan och socialnämnden. Fram till dess att Försäkringskassan har fattat beslut och börjat betala ut statlig assistansersättning har kommunen ansvar för att finansiera och tillgodose behovet av assistans.

3. Ledsagning

Insatsen ledsagarservice syftar till att bryta den isolering som ofta blir följden av en omfattande funktionsnedsättning. Insatsen lämnas som ett led i strävandena att underlätta för den enskilde att ha kontakter med andra. Avsikten är att den enskilde ska få hjälp med att exempelvis besöka vänner,

[47] Prop. 1992/93:159 s. 60
[48] Prop. 1992/93:159 s. 59
[49] Prop. 1992/93:159 s. 59
[50] 9 a § LSS
[51] 9 § 2 LSS

delta i fritidsaktiviteter eller i kulturlivet eller få promenera. Insatsen bör vara utformad som personlig service och anpassas efter de individuella behoven.[52]

4. Kontaktperson

En kontaktperson ska vara som en vän och medmänniska för den som behöver hjälp att komma i kontakt med andra och att komma ut i samhället. Det bör ses som ett icke-professionellt stöd som inte kräver någon yrkeskompetens. En viktig uppgift för kontaktpersonen är att hjälpa till att bryta isolering genom samvaro och genom hjälp till fritidsverksamhet.[53] Det kan vara ett sätt för den enskilde att träffa andra personer än omsorgspersonal och de som finns inom familjen eller bor i boendet. För att stödet av kontaktpersonen ska fungera bra behöver den enskilde ha inflytande över vem som utses.

5. Avlösarservice

Avlösarservice i hemmet innebär att en person tillfälligt övertar omvårdnaden från anhöriga eller andra närstående.[54] Avlösning bör kunna ges både som en regelbunden insats och i situationer som inte kan förutses. Den bör vara tillgänglig under dagtid, kvällar och nätter samt under helger.[55]

Syftet är att göra det möjligt för anhöriga, eller familjehemsföräldrar, att få avkoppling och uträtta sysslor utanför hemmet. Föräldrar till barn med funktionsnedsättning behöver ofta hjälp med avlösning för att kunna koppla av eller för att genomföra aktiviteter som barnet inte deltar i. Likaså kan avlösning vara en förutsättning för att föräldrarna ska kunna ägna sig åt barnets syskon eller för att kunna resa bort. I förarbetet nämns som exempel att föräldrar ska kunna delta i utbildning eller medverka i behandling utan att barnet följer med.[56] Observera att exemplen inte är uttömmande och inte heller ska ses som kriterier. Viktigt att tänka på är att insatsen avlösarservice inte är begränsad till hemmet.

6. Korttidsvistelse

Insatsen korttidsvistelse utanför det egna hemmet innebär att en person med funktionsnedsättning, under en kortare eller längre tid, vistas i ett korttidshem, hos en annan familj, deltar i en lägerverksamhet[57] eller deltar i

[52] Se prop. 1992/93:159 s. 74 och 178
[53] Se prop. 1992/93:159 s. 178
[54] Prop. 1992/93:159 s. 76
[55] Prop. 1992/93:159 s. 77
[56] Prop. 1992/93:159 s. 76–77 och 178
[57] Prop. 1992/93:159 s. 77

en kortkurs.[58] Korttidsvistelse bör kunna erbjudas både som en regelbunden insats och som en lösning vid akuta behov.[59]

Korttidsvistelse kan sägas ha dubbla syften. Dels att personen med funktionsnedsättning ska erbjudas miljöombyte och rekreation, dels att anhöriga därigenom kan beredas avlösning i omvårdnadsarbetet. Insatsen bör också kunna ses som ett led i att bryta beroende mellan barn och föräldrar.[60] För att beviljas korttidsvistelse behöver inte båda behoven, miljöombyte respektive avlastning, föreligga. Korttidsvistelse kan således beviljas utifrån att enbart ett av behoven finns, d.v.s. individens egna behov eller familjens behov av avlastning.[61]

Korttidsvistelse kan också ges i en familj, så kallad stödfamilj.[62] Det kan finnas flera skäl till att alternativet stödfamilj väljs, exempelvis att det är lämpligare ur geografiskt hänseende, att barnet är infektionskänsligt eller att det passar barnets och familjens behov bättre med stödfamilj än korttidshem.

7. Korttidstillsyn

Ungdomar med omfattande funktionsnedsättning kan ibland av olika skäl inte klara sig själva före eller efter skoldagen eller under skollov. Därför finns insatsen korttidstillsyn för skolungdom över 12 år utanför det egna hemmet i anslutning till skoldagen samt under lov. Syftet med insatsen är att ge eleven en trygg situation och en meningsfull fritidssysselsättning.[63] Korttidstillsyn kan sägas vara en förlängning av den fritidsverksamhet som kommunerna enligt skollagen (2010:800) är skyldiga att erbjuda alla skolbarn till och med vårterminen det år eleven fyller 13 år.[64]

Korttidstillsynen måste kunna utformas flexibelt med utrymme för individuella lösningar.[65] Vissa ungdomar kan behöva tillsyn och hjälp i hemmet.[66] För andra kan kommunens reguljära fritidsverksamhet med personligt stöd vara det bästa alternativet. Ibland kan det vara lämpligt att anordna särskilda grupper för att tillgodose de önskemål som kan finnas bland ungdomar med funktionsnedsättning om att träffa andra ungdomar i en likartad situation.[67]

Det ställs inga krav i lagstiftningen på att föräldrarna måste förvärvsarbeta för att barnet ska få korttidstillsyn. Barnet kan behöva få stimulans, struktur

[58] Prop. 1992/93:159 s. 178
[59] Prop. 1992/93:159 s. 78
[60] Prop. 1992/93:159 s. 77–78 och 178
[61] RÅ 2006 ref. 66
[62] Prop. 1992/93:159 s. 178
[63] Prop. 1992/93:159 s. 79
[64] 14 kap. 7 § skollagen, jfr prop. 1992/93:159 s. 78
[65] Prop. 1992/93:159 s. 79
[66] Prop. 1992/93:159 s. 79
[67] Prop. 1992/93:159 s. 79

i tillvaron och social samvaro eller behov av frigörelse från beroendeförhållande mellan barn och förälder.[68]

8. Boende för barn och ungdomar

Bostad med särskild service för barn eller ungdomar och familjehem enligt LSS syftar till att ge en kompletterande varaktig uppväxtmiljö för de barn som behöver bo utanför föräldrahemmet.[69]

Skälen till att vårdnadshavare ansöker om insatsen varierar. Ett skäl kan vara att barnet har ett omfattande medicinskt omvårdnadsbehov.[70] Ett annat skäl är att det kan vara en praktisk lösning om den unga går i skola på annan ort.

När det gäller bostad med särskild service bör den vara utformad som en vanlig bostad och fungera så hemlikt som möjligt, oavsett var den är lokaliserad. Det innebär bland annat att det bör vara ett litet antal barn eller ungdomar som bor i en och samma lägenhet eller villa. Barnen har oftast sina egna rum, men kan till exempel dela kök och vardagsrum med plats för lek eller andra aktiviteter. I insatsen ingår omvårdnad samt fritidsverksamhet och kulturella aktiviteter.

Även familjehem bör i första hand ses som ett komplement till föräldrahemmet.[71] Barn och ungdomar som bor i familjehem har samma rätt till övriga insatser som de som bor i sina föräldrahem.[72] Det bör ställas minst lika höga kvalitetskrav på de familjehem som bedrivs enligt LSS som på andra familjehem.[73]

9. Bostad med särskild service för vuxna

För vuxna personer som omfattas av LSS finns insatsen bostad med särskild service för vuxna eller annan särskilt anpassad bostad för vuxna. I en bostad med särskild service får den enskilde stöd, service och omvårdnad anpassat efter personens behov. Insatsen kan utformas på olika sätt. Gruppbostad och servicebostad är de vanligaste formerna. Gruppbostaden är tänkt att vara ett bostadsalternativ för personer med ett omfattande tillsyns- och omvårdnadsbehov där stöd kan ges alla tider på dygnet av en fast, kollektiv bemanning. I en gruppbostad bör i regel endast tre till fem personer bo.[74]

En servicebostad består av ett antal lägenheter där de boende har tillgång till gemensam service och fast anställd personal.

---

[68] Kammarrätten i Göteborg mål nr 2060-2001, 5970-03, 6223-04 och 779-05
[69] Prop. 1992/93:159 s. 179
[70] Prop. 1992/93:159 s. 179
[71] Prop. 1992/93:159 s. 80
[72] Prop. 1992/93:159 s. 80
[73] Prop. 1992/93:159 s. 179
[74] SOSFS 2002:9

En annan form av bostad enligt 9 § 9 LSS är annan särskilt anpassad bostad. Med det avses en av kommunen anvisad lämplig bostad med en viss grundanpassning, men utan fast bemanning. I boendeformen ingår inte omvårdnad och inte heller fritidsverksamhet och kulturella aktiviteter. Om den enskilde behöver stöd och service i anslutning till boendet kan det ges genom andra insatser, till exempel personlig assistans, boendestöd eller hemtjänst.

10. Daglig verksamhet

Insatsen daglig verksamhet är till för personer som är i yrkesverksam ålder, saknar förvärvsarbete och inte utbildar sig. Rätten till insatsen omfattar endast personer som anges i 1 § 1 och 2 LSS.[75] Den dagliga verksamheten kan utformas på olika sätt. Den kan innehålla både aktiviteter med habiliterande inriktning och mer produktionsinriktade uppgifter. Daglig verksamhet är inte en anställningsform och syftet med verksamheten är inte att producera varor eller tjänster.[76] Idag förekommer både gruppverksamhet i särskilda lokaler och utflyttad daglig verksamhet, vilket innebär att grupper eller enskilda individer har sin dagliga verksamhet förlagd ute på arbetsplatser.

LSS-insatser till barn kan vara förebyggande

Att ha ett barn med funktionsnedsättning kan innebära en extra påfrestning för familjen och en ökad sårbarhet. De flesta som har barn med funktionsnedsättning behöver avlastning för att orka vara bra föräldrar. Om föräldrarna inte får det stöd de behöver kan det finnas risk för att de sviktar i sitt föräldraskap. Föräldrarnas hälsa påverkas av om de får eller inte får tillräcklig hjälp och avlastning i hemmet och med barnen.

Barn med funktionsnedsättning är beroende av föräldrarnas stöd i fler situationer och ofta under längre tid i livet än jämnåriga. Föräldrarna behöver därför räcka till mer när det handlar om tid, ork, uthållighet och initiativtagande jämfört med andra. Genom att tidigt föreslå avlösning i omvårdnadsarbetet kan man undvika att föräldrar blir utmattade.

Läs mer om våld mot barn med funktionsnedsättning på www.kunskapsguiden

[75] Se 7 och 1 §§ LSS
[76] Se prop. 1992/93:159 s. 90 och 181

Läs mer:

- Att utveckla den dagliga verksamheten – Ett kunskapsstöd. Artikelnummer: 2024-6-9090. Publicerad: 2024-06-03
- Bostad med särskild service för vuxna enligt LSS. Artikelnummer: 2018-6-12. Publicerad: 2018-01-01
- Stöd till barn och unga med funktionsnedsättning – Handbok för handläggning och utförande av LSS-insatser. Artikelnummer: 2020-10-7018. Publicerad: 2020-11-19
- Våld mot barn med funktionsnedsättning – Användarhandledning och talarstöd för presentations- och reflektionsmaterial. Artikelnummer: 2022-9-8116. Publicerad: 2022-09-20
- Att förebygga och minska utmanande beteende i LSS-verksamhet – Ett kunskapsstöd med rekommendationer för chefer, verksamhetsansvariga och personal. Artikelnummer: 2015-12-3. Publicerad: 2015-01-01
- Vägar till ökad delaktighet – Kunskapsstöd för socialtjänsten om arbete med stöd och service enligt LSS. Artikelnummer: 2017-12-21. Publicerad: 2018-01-09
- Delaktighet och inflytande i arbetet med genomförandeplaner – Kunskapsstöd till verksamheter för personer med funktionsnedsättning. Artikelnummer: 2014-10-6. Publicerad: 2014-01-01
- Vägar till förbättrad samordning av insatser för barn med funktionsnedsättning. Artikelnummer: 2017-10-31. Publicerad: 2017-11-20
- Underlätta för personer med autism i möten med socialtjänsten.

  Artikelnummer: 2019-12-6480. Publicerad: 2020-01-13

Teman på www.kunskapsguiden.se

- Kontaktperson enligt LSS https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/funktionshinder/kontaktperson-enligt-lss/
- Personlig assistans https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/funktionshinder/personlig-assistans/
- Daglig verksamhet https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/funktionshinder/daglig-verksamhet-enligt-lss/

Socialstyrelsen

Leva som andra och vara delaktig i samhället (artikelnr 2024-12-9355)
kan laddas ner från socialstyrelsen.se/publikationer.